

SŁOWO WSTĘPNE

Muzyka była i jest nierozzerwalnie związana z człowiekiem. Należy do jego podstawowych i zarazem najgłębszych potrzeb, jest znaczącym aspektem życia społecznego. Przez wieki zmuszała i dziś ciągle zmusza do refleksji. Wiele zagadnień z nią związanych wciąż pozostaje jeszcze poza zainteresowaniem badaczy i wymaga wnikliwych studiów oraz aktualizacji. Muzyka obecna w życiu człowieka pomaga wyrażać najbardziej skryte przeżycia, oddawać uczucia, wpływać na zmysły. Jest pewnego rodzaju symbolem, ideą. Artur Schopenhauer pisał, że „jest odbiciem samej woli, której przedmiotowością są również idee, dlatego właśnie oddziaływanie muzyki jest o tyle silniejsze i dociera głębiej niż oddziaływanie innych sztuk”¹. Pogląd dotyczący uprzywilejowanej roli muzyki względem innych sztuk wyrażał także Karol Szymanowski. Jego zdaniem człowiek od urodzenia jest muzykiem, zaś muzyka jest niejako niezmienną funkcją pewnych psychologicznych właściwości człowieka, stałym (w miarę wzrostu kultury – coraz doskonalszym) wyrazem jego indywidualnego liryzmu². Szerokich kontekstów powiązań muzyki z innymi dziedzinami życia człowieka istnieje zatem wiele.

Muzyka znajduje szeroki rezonans w życiu społecznym, towarzyszy przemianom społeczno-politycznym, stając się często symbolem tych przemian. Co więcej, jest probierzem postępu, gdyż wraz z przemianami cywilizacyjnymi zmieniała swój język, rozszerzając go o nowe środki wyrazu i wypowiedzi. Muzyka również od zawsze towarzyszyła ważnym wydarzeniom historycznym, mającym wielki wpływ na polityczne losy świata, wywołując określone reakcje społeczeństwa. W całej Europie, szczególnie w XIX stuleciu, muzyka służyła podtrzymywaniu dumy narodowej. W 1830 r. w Brukseli opera *Niema z Portici* Daniela Aubera rozgrzewała uczucia „Belgów”, niezadowolonych z rządów holenderskich, muzyka Verdiego jednoczyła na polach bitewnych mieszkańców rozbitego półwyspu włoskiego, z kolei w Niemczech dramaty muzyczne Wagnera

¹ A. Schopenhauer, *Świat jako wola i przedstawienie*, t. 1, tłum. J. Garewicz, Warszawa 1994, s. 398.

² K. Szymanowski, *Wychowawcza rola kultury muzycznej w społeczeństwie*, „Kwartalnik Muzyczny” 1931, z. 10-11, s. 146, przedruk z „Pamiętnika Warszawskiego” 1930, R. II, z. 8.

(pozostającego nb. pod wpływem Schopenhauera) przywoływały obraz wielkiej germańskiej przeszłości, stając się bodźcem do działań rozwijającej się nacjonalistycznej idei państwa³, zaś po II wojnie światowej były przekleństwem przez wiele dekad skazanym na niebyt. Wreszcie muzyka Fryderyka Chopina wyrażała tęsknotę za nieistniejącą na mapie świata ojczyzną i sprzeciw wobec tego stanu rzeczy. Również i dziś podejmowane są szerokie dyskusje na temat roli muzyki w obliczu militarnej agresji jednego państwa na drugie i imperialistycznych zapędów kraju aspirującego do rangi mocarstwa, które muszą budzić głęboki sprzeciw w wymiarze moralno-etycznym i ogólnoludzkim. Wydaje się nawet, że obecnie muzykę i politykę łączą więzy silniejsze niż kiedykolwiek.

W dzisiejszych czasach muzyka nadal stanowi ważny fenomen powstający na styku wielu dziedzin życia, o czym przekonują rozważania zawarte w niniejszym tomie. *Spółeczno-polityczne konteksty muzyki* to kolejny, trzeci już tom serii wydawniczej „Muzyka w Kontekście Pedagogicznym, Społecznym i Kulturowym”. Zebrane tu artykuły podejmują refleksję nad interdyscyplinarnym ujęciem muzyki, którą prowadzą badacze z różnych dziedzin. Właśnie ten wielodyscyplinarny charakter sprawia, że po publikację sięgną zarówno teoretycy muzyki, muzykolodzy, jak i historycy, filozofowie, a także socjologowie, psychologowie oraz pedagodzy. Poruszone zagadnienia ułożone są w trzech blokach tematycznych: 1. *Muzyka, polityka, społeczeństwo*; 2. *W kręgu edukacji muzycznej i działalności społeczno-kulturalnej*; 3. *Dzieło muzyczne, recepcja i rozważania o muzyce*, podkreślając różnorodność i wielowątkowość zainteresowań badawczych.

Mamy nadzieję, że publikacja stanie się dla Czytelnika przyczynkiem do głębszej refleksji na temat szerokich powiązań muzyki z innymi dziedzinami współczesnego świata oraz wielu aspektów edukacji muzycznej, interpretacji dzieł i różnorodnej działalności w sferze kultury muzycznej.

Ewa Nidecka
Jolanta Wąsacz-Krztoń

³ P. Rietbergen, *Europa. Dzieje kultury*, tłum. R. Bartoń, Warszawa 2001, s. 348–349.